

ОИСО ВА ЖАМИАТ

34

сон

1997 йил
20-26 август

Ўзбекистон Республикаси Мустақиллик куни — 1991 йил 1 сентябрдан чиқа бошлаган

Муассислар: Ўзбекистон Республикаси Хотин-қизлар кўмитаси, Болалар жамғармаси ва «Соғлом авлод учун» Халқаро хайрия жамғармаси

Она ва боланинг буюк муҳаббатидаги дилбарлигу шукроналик завқи сир-асрорларини аёл ҳамиша чўғланиб турган юракдан чин дили билан ҳис қила олади. Яхшиларнинг фикру шуурлари меҳр-оқибат, диёнат ҳамда дийдорлашув ифторлари билан лиммолим. Энг муҳими юрт фаровон, ниятлар холис. Тирикликда ҳам худди суратдаги каби бахтиёрлик бисёр.

ТААССУРОТЛАРИ БИР ОЛАМ

— Май ойида Гиждувон туманидаги 32-«Меҳрибонлик уйи» тарбияланувчиларини Бухоро вилояти буйлаб саҳнатга олиб чиққанимизда, уларга ўқув йилини фақат аъло баҳоларга битирганларни Тошкентга элгамиз, деб ваъда бергандик, — дейди «Соғлом авлод учун» Халқаро хайрия жамғармаси Бухоро вилоят бўлими директори Сония Қодирова.

Жамғармадагилар ваъдаларининг ўстидан чиқишди. Куни кеча «Меҳрибонлик уйи»нинг 50 нафар тарбияланувчиси мустақиллик байрами арафасида янада чирой очиб боратган пойтахтимизга томошага келишди. «Меҳрибонлик уйи» директори Бехзод Билоловнинг айтишича, Бухоро нефт маҳсулотлари базаси, «Шохрух» фирмаси, Бухороавтотранс акциядорлик жамияти, Бухоротуризм, Бухоро меҳмонхоналар комплексси ҳомийларининг бегараз ердами туфайли ушбу талбир амалга ошган. Тушгача «Тошкент-ленд» дам олиш боғининг ранг-баранг аттракционлари болажонлар хизматида бўлди. Шунингдек, улар Тошкентнинг диққатга сазовор жойларини, Темурийлар даври тарихи Давлат музейини томоша қилдилар.

Ўз мухбиримиз

Хабар

ИСТИҚДОЛ ТИЛИМИЗДА ВА ДИЛИМИЗДА

Шукуҳли кунлар

«Келажақ бугундан бошланади», — дейишди. Шунинг учун мустақиллигимизнинг олти йиллик туйи арафасида келажагимиз эгалари бўлмиш талаба ёшлардан бир гуруҳини суҳбатга тўғиб, уларнинг истиқлол тугрисидаги фикрларини билишга қизиқдик.

Жамшид ДАВЛАТОВ, Тошкент давлат юридик институти талабаси:

— Утган ҳафта республикамизнинг иқтидорли ўқувчи ёшларидан қирқ нафари ўқиш учун АҚШга кетгани оммавий ахборот воситаларида хабар қилинди. Бир вақтлар Москвага бориб ўқишни олий бахт деб билган ўзбек йигит-қизлари бутун АҚШ, Германия, Англия, Туркия каби мамлакатларда таҳсил олиб, жаҳон тан оладиган, жаҳонни лол этадиган мутахассислар бўлиб етишшига интилишмоқда. Буларнинг бари мустақиллигимизнинг шарофати!

Кулмат ШАКАРОВ, Тошкент молия институти аспиранти:

— Мустақиллик бизга қуп нарса берди ва бу ҳақда тухталиб утиришга ҳожат йўқ. Энди мустақил юртининг ҳар бир фуқароси ўз дилида мустақиллик тушунчасини қарор топтириши керак. Олам узини мустақил сезандагина мустақил фикрлайдиган, мустақил-иш юритадиган бўлади. Шундагина у истиқлолнинг нақадар улук неъмат эканини англаб, уни мустаҳкамлаш учун ҳаракат қилади, бу йўлдаги говларга қарши дадил курашади.

Маъруф ТОШПҮЛАТОВ, ТошДУ журналистика факултети талабаси:

— Ҳиндистон, Покистон халқлари инглиз мустамлакасидан озод бўлганларининг 50 йиллигини нишонлашди. Истиқлолга эришганига ярим аср бўлибдики, бу давлатларда ҳалигача муаммолар тулиб етибди. Ўзбекистонимизда эса тарих учун арзимас вақт бўлган олти йил ичида шундоқ ишлар амалга оширилдики, булар диеримизнинг иқтисодий, сиёсий, маданий-маърифий салоҳияти юксаклигидан далолат беради. Уткнчи қийинчиликларни рукач қилиб олиш, оҳ-воҳ уриш эса ношудликнинг белгиси холис.

ДОНИЁР Ёзиб олди

Қўшиқ байрами яқунланди

Ахборот

Ун еттинчи август кунин бугун республикаимиз катта концерт залига айланди, десак муболага бўлмас. Чунки шу кунин барча вилоятларнинг энг яхши концерт заллари республика қўшиқ байрами шигирокчилари ихтиёрига берилди. Миллионлаб қўшиқсеварлар диллари ором топди. Мамлакатимиз бўйлаб она Ватани, унинг гузаллигини маҳз этувчи, қалбдон юрта меҳр-муҳаббат, садоқат, бurch, узаро инсоний муносабатларни улгуловчи, кишиларни тинч-тоғувликка, дуст-биродарликка, оқи-батга chorловчи қўшиқлар янгради.

Республикаимиз Президенти ташаббуси билан иккинчи марта ўтказилган қўшиқ байрами давомида қанчадан-қанча еш истеъодлар кашф этилди, профессионал санъаткорларнинг маҳорати чарқланди. Узбек санъатининг куй-қўшиқлар сандиги эса узига хос, мазмунан ҳам, шаклан ҳам ранг-баранг асарлар билан бойиди. Айниқса, хор жамоалари айтадиган, болалар учун ёзилган қўшиқларнинг қушайгани одамларни қувонтирди. Жамоа бўлиб айтиладиган қўшиқлар кишиларни руҳан ва маънан бирлаштиришга хизмат қилса, болалар қўшиқлари ватанимиз келажак бўлган еш авлодини миллатни, она дийрин севиш, унинг ҳар бир қарич ерини кузига тутиб қилиш руҳида тарбиялашга хизмат қилади.

Қўшиқ байрамининг яқунловчи Гага-концерти пойтахтимизнинг мухташам Халқлар дустлиги концерт залига ўтди. Унда голиблар ва совриндорлар мухлислари кузурида маҳоратларини намойиш қилдилар. Нуфузли ҳакамлар ҳайъати қарори билан биринчи урин Сурхондаредан келган Норали Алланазаров ва фольклор ансамблига берилди. Улар Н.Алланазаров шеъри, халқ куйи билан «Ватанимни куйлайман» қўшигини ижро этидилар.

Қўшиқ байрамининг яқунловчи концертида Ўзбекистон Республикаси Президенти давлат маслаҳатчиси У.Раҳматов, республика Бош Вазирининг уринбосарлари А.Азизхужаев ва Д.Гуломова қатнашдилар.

Г.ФАЙЗИЕВА

Ўригидан данаги ширин

Газетхонларимизнинг «Едила бўлса, «Арава»ни тортиш осонми?» (1997 йил, 3-сон) ва «Рухий тест ҳам зарур» (1997 йил, 16-сон) мақолаларида олий ва ўрта махсус укув юртлирига талабалар қабул қилишда қўлланаётган тест усулининг узига хос жиҳатлари ҳақида фикр юритилган, айрим тақлиф ва муҳоذاзалар ҳам ўртага ташланган эди. Шундан кейин тахририятимизга қўшлаг хаглар келди. Жумладан, Балиқчи туманидаги «Гулдас-та» номли 1-сон болалар бoғчаси мудираси Муктарамоҳон Мамадалиева уз мақолада шундай эълади: «Арава»ни тортиш осонми?» мақо-ласида қишлоқ мактаблари ҳақида, гимназия, лицей, махсус ихти-сослашган мактаблар туғрисида, улардаги шарт-шаронлар ва бил-лим бериш савияси хуусида ҳақ-қоний гаплар айтилган. «Рухий тест ҳам зарур» мақоласи эса биз-нинг йиллаб кутган саволларимизга жавоб бўлди. Шу қўнларда олий укув юртлирида қабул тест-синовларининг натижалари эълон қилинаётганини ҳисобга олиб, ана шу мавзуда яна баҳс юритишни лозим топдик. Шу баҳонда тест билан бевосита боғлиқ булган ва булмаган фикрларимизни қозоғга туширдик.

Президентимиз Ислом Каримов Вазирлар Мақамасидаги бир неча йиғилишларда, Жиззах, Сирдаре вилоятлари фаоллари йиғилишларида айрим маҳаллий тураларнинг «Биз пахтани етиштирдик, энди ҳашарчилар келиб териб берсин», қабилида иш тутиб, талаба ва укувчиларнинг, шаҳарликларнинг йу-лига куз тикиб утиришларини кес-кин танқид қилган эдилар. Сирда-реда бу танқидлардан тескари ху-лоса чиқаришга ухшайди. Саб-аби, бизнинг билишимизча, ап-рел—май ойларида вилоятдаги мак-табларнинг 8—11 синфлари укув-чилари, укув юртлири талабалари пахта даласида «жавлон уришган», андигонча усулда пахта экишда, баҳорги кучли емгирлардан кейин қатқалоқ юмшатиш ва бегона ўт-лардан тозаланиш уларнинг меҳна-тидан унумли фойдаланилди. Ви-лоятдаги қайсидир раҳбарнинг эси-га 11-синф укувчиларини олдида битириш имтиҳонлари ва ўрта мах-сус ҳамда укув юртлирига кириш учун тест синовлари кутаётгани тушиб, уларга «мурувват» курсати-лган ва улар 10 майларда ўқишга қайтишган. «Бу гапларнинг теста-ни алоқаси бор?» — деб шайрон бўлаётгандирсиз? Алоқаси шун-да,

«Бу мавзунини ўтмаганмиз, бу-нисини эшитмаганмиз», — деб куйлайди мултфилм қаҳрамони. Шунга ухшаб, туққиз ой давом этадиган укув йилининг саякам 4 ойини (кузги теримини ҳам назарда тутаялман) пахта даласида ўтказ-ган укувчидан битириш имтихо-нида еҳуд тест синовларида ни-маям кутини мумкин? Қишлоқ мак-табнинг бечора укувчиси ти-гиз дастур асосида қисқартирил-ган соатларда дарс ўтишга мажбур бўлиб куп нарсаларни айтолмай қолган бўлиши табиий. Укувчи мустакил ўқиб-урганда, кеш-лоқ кутубхоналарининг аҳволи

Мавзуга қайтиб

бир қадар таажжуб ва ишончсиз-лик ўйғотди. Тест асида укув юртига қабулдаги таниш-билиш-чилик, порохурлик каби иллатлар-нинг илдиизига болта уриш мақса-дида йулга қуйилган усул. У зу-нинг ижобий натижаларини бе-рарпти. Лекин, айрим кишиларда «жавоб чиққунча ўтадиган 15—20 кун ичида нима бўлиб, нима қуймайди дейсиз?» қабилидаги ил-моқли фикрлар ҳам борлиги сир эмас. Уларга «еҳ нима бўлмаётган-ни» исботлаш эса гоят мушкул. Тутғирого, бунинг битта йули бор: тест натижаларини иложи борича тез, бир неча кун ичида маълум қилиш имкониятлари қидирили-ши керак.

Давлат тест маркази томонидан эълон қилинган «Ахборотнома»лар-дан урин олган айрим саволлар ҳам бахслалаб. Масалан, «қайси жа-вобда Саид Аҳмаднинг «Қирқ беш кун» романи қаҳрамонлари туғри курсатилган?» еки «Абулфайзон» драмаси қаҳрамонлари туғри курсатилган жавобни топинг?» каби саволлар абитуриентнинг ҳақиқий адабиёт шайдоси эканлигини би-лишга имкон бермайди. Ахир, маълум бир асар қаҳрамонларининг номларини билиш учун уша асарни ипидан-ипнасиғача ўқиб чи-қип унчалик ҳам шарт эмас. Қул-даги «шпаргалка» — «Ахборотно-ма»да ёзилган исмларга қараб асар-нинг у ер—бу еридан бир-икки варақлаб чиқилса қифоя, туғри жа-воб тайер. Энди озгина уриниш билан у эслаб қолинса булади.

ТЕСТ ВА ЦЕЙТНОТ

маълум. Шунинг учун у тест сино-вида эшитмаган, билмаган саволи-га дуч келиб, «Бу мавзунини ўтмаган-миз», деб бош қаншиб қолса, мен асб ажабланмайман. Айтмоқчи бул-ганимки, қишлоқлик укувчи теста-да лицей, гимназия, ихтисослаш-ган мактабни битирган шаҳарлик тендонни билан укув юртига ки-риш учун тенгсиз кураш олиб бо-ради. Куполроқ қилиб айтганда, бу худди вазни 60 кило булган боксчини 90 кило рақибга қар-ши рингга туширишдай гап.

Умуман, тест менга шохмотда-ги цейтнот ҳолатини эслатади. Бу тушунча шохмотчининг юриш йу-ларини уйлаш учун жула кам вақ-ти қолганини аналатади. Укувчи ҳам мактабдаги битириш имтиҳон-ларининг ҳаяжонини унутмай ту-риб, апиш-тапиш керакли ҳужжат-ларини туғрилайди-да, бир неча кун овора бўлиб, топиниб олади. Ҳали нафас ростлашга улгурмас-дан, қарабсизки, 1 август ҳам кел-диб турибди. Атиги уч соат ичида 108 та саволга жавоб езиш ҳам осон бўлмас керак. Айниқса, аби-туриентни ҳаяжон, қурқув отли душман қуршаб турган бир шайда. Хуш, тест синовларини айнан 1 августда ўтказиш шартмикин? Шу-ни ун, ун беш кун орқароққа суриб, абитуриентларга тайерла-ниш, нафас ростлаш учун имкон берилса бўлмасмикин? Қолаверса, тест натижаларининг 15—20 кун-дан кейин эълон қилиниши ҳам

Давлат тест маркази томонидан эълон қилинган «Ахборотнома»лардан урин олган айрим саволлар ҳам бахслалаб. Масалан, «қайси жа-вобда Саид Аҳмаднинг «Қирқ беш кун» романи қаҳрамонлари туғри курсатилган?» еки «Абулфайзон» драмаси қаҳрамонлари туғри курсатилган жавобни топинг?» каби саволлар абитуриентнинг ҳақиқий адабиёт шайдоси эканлигини би-лишга имкон бермайди. Ахир, маълум бир асар қаҳрамонларининг номларини билиш учун уша асарни ипидан-ипнасиғача ўқиб чи-қип унчалик ҳам шарт эмас. Қул-даги «шпаргалка» — «Ахборотно-ма»да ёзилган исмларга қараб асар-нинг у ер—бу еридан бир-икки варақлаб чиқилса қифоя, туғри жа-воб тайер. Энди озгина уриниш билан у эслаб қолинса булади.

Мактаблардаги битириш имти-ҳонларида математикадан туртта мисол ва битта масалани ҳал қи-лиш учун укувчига уч соат вақт берилди. Оралан бир ярим, икки ой ўтиб қабул тестида 36та мисол ва тенгламанинг жавобини, тегиш-ли формулаларни топиш учун худ-ди бир соат вақт булади. Бу ҳар қандай одамни ҳам шошириб қуйи-ши тайин.

Юқоридагиларни ёзмокдан мак-сад кимларнидир еҳуд тест-синов усулини емонлаш эмас. Балки ана шу тестнинг янада мукаммал, ҳақ-қоний ва талаб даражасида утини хуусида баҳс юритишдир. Зеро, «бахслардан ҳақиқат туғилади», де-мишлар машойиқлар.

Даврон БЕК

ЭКРАН МАШҲУРЛИК МИНБАРИ ЭМАС...

Сухбатдошим — Нодира Шоаб-дурасулова. Тележурналист. Ўз-ТВда иқтисодий кўрсатувлар тайёрлайди ва олиб боради. Тош-ДД журналистика факултетини тугатган. Икки фарзанди бор. Са-мимий ва содда, жозибали, иста-раси иссиқ бу аёл ойнаи жаҳон орқали кўпчиликка таниш. Энг муҳими, эркин фикрлайди, воқе-ликка теран муносабатда бўлади.

— Телевидениени машхурлик поғона-сига кўтарилши учун имконий, дейиша-ди. Шу фикрга қўшилмасми?

— Йук!
— Нега?
— Ижод аҳли ҳаётда учмас из қолди-риши учун доимо халқнинг куз унгида булиши шарт эмас. Туғри, тез-тез экран-да чиқиб турсангиз, одамлар таниб улгу-ришади. Агар халққа аниқ, айтар гапин-гиз бўлмаса, бундан емони йук. Сиз тайерлайдиган курсатув дарҳол унутила-ди. Жумладан, узингиз ҳам кишилар назаридан четда қоласиз. Томошабин юрагидан жой олиш осон кечмайди. Ойнаи жаҳонда берилган битта курсатув еки битта тош босадиган гапи билан тележурналист йиллаб одамларнинг

едида сақланиб қолиши мумкин. Аксинча, қунора эфир орқали шунчаки, мавзуга енгил-елпи, савиясизлик билан ендюшадиган ҳаммасларимиз оинга ундан зиед курсатув тайерлаган тақдирда ҳам халқимиз танимас-лиги, тан олмаслиги мумкин.

— Сулув ва жозибдор аёллар экранга мос тушади. Томошабин кўнглига ёруклик олиб кирази. Бироқ ўша соҳибжамолларнинг айримларида гоҳида фикр қамровининг тор-лиги сезилиб қолади. Бу ҳол жулаям аянчи бўлиб туолади... Шунга эътибор берганми-сиз?

— Ҳа. Оддий томошабиннинг рухий ду-несига бирор мазмун, моҳият олиб кирил-майдиган, фикр бермайлик, баландлар-воз, аини дамда тумтоқ гаплардан иборат шу тахлит савиясиз курсатувлар, барибир

ҳаводаги пуфакка ухшайди. Таҳлил, тафак-кур қаламининг учи тегиши билан ерилиб кетади. Йуқликка сингийди. Қанчалик жим-жималорлик, қурку-ҳашамга эга бўлмасин, моҳиятан саёз, талқин этилган воқелик (курсатувини шу маънода тушунсак ҳам булади) бачкана бўлиб туолади. Емон мавзу йуқ асида. Уни очиб бериш, одамларга етказиш журналист истеъодлига боғлиқ.

— Телемухбир ижодининг яққол, кўнгли-дагидай намоён бўлиши учун муҳаррир, ре-жиссёр, тасвирчи, чироқ устаси, муסיқа та-ловчи... пайвандчи... ва ҳоказо ўнлаб киши-ларнинг хизмати сингиши керак. Бу жараёни-да ўзингиз хоҳлаган гоёларни экран эюлига олиб чиқиш унчалик осон кечмайди, албат-та. Чунки ҳар бир одам ўз қарашин, савиясин, муносабатига эга. Шундай экан, албатта, муаллифга баъзи бир қийинчиликлар туғла-ди. Кўрсатув тақдирини бошқаларга ҳам боғ-лиқ булади.

— Туғри. Сиз мақола ёзсангиз, масъу-лият ўз зиммангизга қуади. Бош муҳаррир тахриридан сунг газета юзини куриши мум-кин. Хато ва камчиликларнинг ҳаммасини тузатишга ҳам улгурасиз. Бироқ телевиде-нида тасвирдан сунг пайванд қилинади — кераксизлари олиб ташланади. Курсатув тайер бўлиб дейлик. Эфирга узатишдан ол-дин раҳбарият куригидан утини шарт. Агар ушанда ноурин тасвир ски гап-сузлар учра-са, ҳаммаси қайтадан бошланади. Бир дақи-қалик ортиқча лавҳани олиб ташлаш учун ҳаммасини бошдан пайвандлаб чиқиш за-

рур. Бу ерда режиссёрнинг, пайвандчининг фикрларига кулоқ тутишга ҳам мажбур-сиз. Хуллас, телевидение иши ижодий-техник жараён саналади. Экрanga чиқиш-нинг узин бўлмайди.

— Кўнглик ўзини кўрсатишга ҳавас қилади. Бориб-бориб «экран касаллиги»га йўлиқшади. Яъни, худ-бахуд экранга чиқавериш истаги қуади. Сиз шу ҳолат-ни бошингиздан кечирганмисиз?

— Йук. Ун беш йил бўлди. Телевиде-нида ишлашман. Ҳар гаф эфир олдидан ҳаяжонга тушаман. Туғри маънода айта-ман, томошабиннинг дилини оғритиб қуймасмиканман, деган ҳадиқ билан тура-ман. Мен экранни синов ва масъулият минбари деб тушунаман. Эфирда айтил-ган ҳар суз учун жавобгарлик ҳиссини тушаман.

- Қандай хислатни ёмон кўрайсиз?
- Елгон сузлаш ва жуьратсизликни.
- Ҳаётнинг мазмунини, омон бўлиб ашаш-нинг моҳиятини нимада, деб ўйлайсиз?
- Ростуғлилик ва ҳалолликда.
- Инсонни нима емиради?
- Ҳасад.

— Газетхонларимизга тилагингиз...

— «Оила ва жамият»ни мириқиб уқийман. Тили рамон, сойда, оммабоп газета. Ҳар бир хонадоннинг дилкаш аъзо-си ва ҳамсуҳбатига айлиниб бораяпти. Се-вимли газетамиз мухлисларига оиласига тинчлик ва саодат ер бўлсин. Доимо «Оила ва жамият» уларнинг уйини маънавият елдуси билан еритиб турсин.

— Раҳмат опа! Ўзингизга ҳам шу тилак-ларни раво қилинг!

Ақром ОМОН суҳбатлашди

Оила — табиатнинг шоҳ асари, жамиятнинг эса дуру гавҳаридир. Туркий халқларда жуда қадим замонлардан оила нақалар юксак даражада қадрлаган: «Аёл киши коса-пиёлаларини ташлаб уз йулига кетди, яна яхшилаб уйлади, коса-пиёлаларини ташлаб қасрга бораман, деб яна қайтиб келди, коса-пиёлаларини соғ-саломат топди, у севишиб, хурсанд булар дер, шундай билинлар: яхшидир бу» («Ирқ битими» (42) Мазмуни шундай: Коса-пиёлалар — аёл кишининг тақдири, рузгори, оиласи. Демакким, бу парча одамларни сабр-тоқатли бўлишга, оилани эъозлашга ундайди. Ҳа, дунёда ҳали ҳеч ким оилани бузиш тугрисида фикр айтган эмас.

Одамзод тафаккур нури билан безанибдики оиланинг поклиги ва боқийлиги хусусида қайгуради, назариялар яратади. Куръони Каримда ҳам оила мустақамлиги энг тоза туйғулар сифатида эътироф қилинади: «Агар бирон аёл эри томонидан кунгилсизлик ёки юз угириб кетиш содир бўлишдан қурқса, у иккови узаро бир сулҳга келишиб олишлари зарарсиздир. Сулҳ (ажралиб кетишдан) яхшироқдир. Нафслар қизганишга ҳозир нузир бўлиб турадилар. Агар аёлларингизга чиройли муомала қилсангиз ва Оллоҳдан қурқсангиз (узингизга яхшидир). Зеро, Оллоҳ қилаётган амалларингиздан хабардор булган зотдир» (Нисо сураси, 128-оят. Алоуддин Мансур таржимаси).

Шу мазмунда пайгамбаримиз Мухаммад А.С.В.) айтадилар: «Оллоҳнинг ҳалол қилган нарсалари ичидан Унга энг ёмон қурингани — талоқдир». (Ҳадис-9). Демак, оиланинг барқарорлиги тафаккур эгаларини ҳамиша уйга солган. Лекин начора, инсон ожиз қилиб яратилган эканда. Шу боис баъзан асосли, айрим ҳолатларда эса арзимаган тортишувлар натижасида гулдек оилалар барбод бўлади. Янгилари қўлимизда йўқлиги сабабли, эскирган булсада, мана бу курсаткичларга бир назар солайлик-а... 1970 йилда Ўзбекистонда оилавий ажралишлар сони 13 минг деб қайд қилинган бўлса, 1980 йилда 22,5 минг, 1990 йилда 30 минг, 1992 йилда эса 33 мингга ташқил этган. Нақадар дилхиралликлар. Бундай кунгилни вайрон қилувчи янчи ҳолатларнинг олдини олиш борасида ҳар доим ҳам кенг қўламда ишлар қилинган, бугун ҳам шундай.

Таассуфки, мақсадга эришишимиз анчагина қийин кечмоқда. Биз оила, уни мустақамлаш хусусида қатор «қасдиётлар» яратдик. Аёмо оиланинг барбод бўлигандан кейинги ҳолатлари хусусида деярли сўз юритмадик. Қарашларимиз доим бир ёқлама эди. Яъни ажрашибдими, тамом, улар ёмон инсонлар. Лекин қанчалик дилхираллик бўлмасин, оиласи барбод булган кимсалар маломат тошларига эмас, маънавий кумакка муҳтож эмасми?.. Бу нохушликлардан кейинги зурликларнинг олдини олиш борасидаги ишлар ҳар жиҳатдан манфаатли ҳисобланмайдими? Нима булганда ҳам оилавий ажралишларни икки қалб (ешидан қатъи назар) ҳаётининг интихоси, дея олмаймиз-ку!

Мана Яратганининг каломи: «Бордию, эр-хотин ажралиб кетсалар, Оллоҳ иккаласини ҳам Узининг кенг қарами билан беҳожат қилиб қуйган (яъни ҳар иккисига ҳам аввалги турмушдан яхшироқ эр ёки хотин насиб

этиши мумкин)... Оллоҳ фарзу қарами кенг ва ҳикмат эгаси булган зотдир». («Нисо сураси», 130-оят. Алоуддин Мансур таржимаси).

Бас, шундай экан, оилавий инқироздан кейинги ҳаётни фақат, ҳасрат, иғво, алам ва уч олишлардангина иборат, деб англамаслик, аксинча диллар жароҳатига тезроқ малҳам топмоқлик тугрисида теранроқ уйламоғимиз лозим. Шу маънода куйида биз оилавий ажралишлардан кейин уйга толдирадиган болалар нафақаси (алимент) хусусида айрим хусусий фикрларимизни баён этмоқчимиз. Нафақа, унинг тарихи, илдишлари ҳақида нима билемиз? Исролда бу тугрисида нималар дейилган?

Бинобарин, туркий халқларнинг оила ва никоҳ ҳуқуқларининг амалда ҳозиргача давом этиб келаётган шакллариинг илдиши тарихан жуда қадимий даврларга бориб тақалади. Жумладан, Мут тоғи сўғ архиви деб юритилувчи VII аср охири VIII аср бошларига оид 80 га яқин ноёб ҳужжатлар (NOV-3 ва NOV-4) қадим ва илк урта асрдаги Ўзбекистон халқларининг оила — ни-

тиш Вгашфарн ўғли томонидан ёзилди... (қайд — Мирсолиқ Исҳоқов).

Мазкур никоҳ қонун ва қоидаларини бугунги амалдаги никоҳ қонунлари билан ҳам анчайин ҳамоҳанг эканлиги ута ҳайратланарлидир. Езма ҳужжатлар асослайдики, никоҳнинг барбод бўлиши оқибатида юзага келадиган аёл ва болаларга товондорлик қадимий даврлардан қонуний тусга кирган. Демакким, маълум дилхиралликлар оқибатидаги ажралишлардан кейин фарзандларимиз моддий ва маънавий кумакдан мосува қолмаслиги керак. Ҳаётда йул қуйилган нуқсонларни ўзимиз имкон қадар тузатмоғимиз лозим. Зеро, катталарнинг хатти-ҳаракатлари учун нуридийдаларимиз азобланмасинлар. Улар учун барибир меҳр ярим. Энди ҳеч булмаганда уларнинг

«ТАЛОҚ ХУДОГА ҲАМ ЁҚМАЙДИ»

коҳ ва шу билан боғлиқ мулкчилик ва бошқа ижтимоий муносабатлари ҳақида қияоқ қилувчи муҳим ёдгорликдир.

Мазкур битикларда келин ва куёвнинг бирга ҳаёт кечириши тугрисидаги аҳдномасидан ташқари никоҳ ажрими, унинг оқибатида ҳар икки томон ҳам амал қилиши лозим булган шартлар хусусида ҳам қизиқарли маълумотлар бор. Мана сўзгача никоҳ тугроҳномасидаги битиглар: «Келажақда агар Уттакин Чатанинг руҳсатисиз бошқа хотин олса, ёки чўри ва ё (бошқа) шунга ўхшаш аёлни олса, борди-ю бу ҳол Чатага номаъқул бўлса, у ҳолда эр бўлмиш Уттакин Чатага 30 дирҳам динорий, яхши сақланган, тоза (кумуш) пул беради. Шундан кейин бундай хотинни (Чатани) на хотин сифатида, на чўри сифатида сақламасин, уни қўйиб юборсин...»

Бордию Уттакин Чатани хотин қилмайман деган қарорга келса, бу ҳолда уни қўйиб юборсин, (лекин унга) озиқ-овқат берсин, (бирга ҳаётлар вақтида) олган нарсалари билан ҳамда товон пули билан (бошқа) шартларсиз уни жўнатиб юборсин. Шунда у Чатадан бошқа (ҳеч нарса) товондор бўлиб қолмайди. Шундан кейин у ўзига ёққан аёлга уйланиши мумкин. Агар Чата ҳам Уттакинга бундан буён хотин бўлмаслик қарорига келса, унда хотинликдан чиқиб кетсин. Бу ҳолда у Уттакинга қийинга яроқли қиймлар олгани безак тақинчоқларни ташлаб кетсин, Чата ўзига тегишли ва биргаликдаги ҳаёти давомида етиштирган мулкни олиб кетсин.

Шундан кейин Чата ўзи хоҳлаган эркакни ўзига эр қилиши мумкин». Ва яна дейлади: «Бу никоҳ битими — «қонулар уйида», унинг бошлиги Ваҳгўжон Вархуман ўғли ҳузурда тузилди. Бу ерда тугроҳ сифатида Скатч Шинич ўғли, Чахрен Ромич ўғли, Шав Махак ўғли бор эди. «Никоҳ битими» «Ром-

моддий аҳволидан хабардор бўлишлик хатоларимизни тузатиш йулида қилишимиз шарт булган вазибалардир.

Оллоҳнинг муқаддас китоби «Куръони Карим»да ҳам нафақа хусусида шундай оят бор: «Бой-бадавлат киши ўз бойлигидан (яъни бойлигига ярашадиган) нафақа берсин.

Кимнинг ризқи танг қилинган (камбағал) бўлса, у ҳолда Оллоҳ унга ато этган нарсалардан (яъни ўз ҳолига яраша) нафақа берсин! Оллоҳ ҳеч бир жонни ўзи унга ато этган (ризқ-руз)дан бошқа нарсага тақлиф қилмас, (яъни ҳар бир инсон фақат Оллоҳ унга ато этган ризқдан инфоқ қилишга тақлиф қилинур). Оллоҳ танглик — камбағалликдан кейин энгиллик — бойликни ҳам (пайдо) қилур». (Талоқ сураси, 7-оят).

Таассуфки, айрим диенатсиз, субитсиз нуҳсалар турғунлик даврида амал исканжасида ўз боласи учун нафақа талаб қилмаслик тугрисида тилхат олиш даражасигача етиб бордилар. Бундайларни ким дейишга ҳайронсан киши. Букамунлар буй курсатиб қолган боласини қуриб, бир юмалаб фарзандпарвар бўлиб олавердилар. Ундайлар ҳар неки орсизлик бор, урдасидан чиқмоққа қодир. Уларда гурур эмас, оддий инсоний тушунча ҳам йўқ. Виждонсизлик остонаси бир қадам булган бу қабилар оилани ҳеч маҳал муқаддас қурган санамайдилар.

Тугри, инсон фикрлари бугилган даврларда ажралишганларга олабузи сифатида қарашлар, ҳатто баъзан сиёсий ургу берилганлиги ҳам одамлар руҳиятига, ҳаракатларига маълум маънода салбий таъсир этган. Яъни «алимент» тўловини лавозимлардан пастлатилиши (агар аёл арз қилса), мансабдан маҳрум қилиниши айрим гурури паст зотларнинг ана шундай маънавий юзгубан кетишлари учун йул очди. Турғунлик йилларида инсон

ички туйғулари оёқ ости қилиниб, оилаларга нисбатан булган шу сингари ноодилона муносабат натижасида **шакли бору, мазмуни йўқ** «оилалар» қузиқориндек қупайгандлиги бугун очик тилга олинмоқда.

Етти ухлаб тушга кирмайдиган ҳолатлар, яъни битта ҳовлида яшаб «эридан» алимент оладиган «оилалар»нинг пайдо бўлиши ҳам разил сиёсатнинг жароҳатли оқибати эди. Фақат атрофдагиларнинг гап-сузларидан сақланиш ниятида ўзларини ойдек бирга яшаётгандек қилиб курсатиш тушунчаси маънавий юзгубанликдан булак нарса эмас.

Ойни этак билан ёпиб бўлмайди, деганларидек қашшоқ маънавият маҳсули булган бундай «турмуш» оилаларнинг камоли эмас, заволи эканлиги эндиликда кундек маълум бўлди.

Таажжубки, ҳозирги пайтда ажралиш натижасида юзага келидиган мулк бўлишувида қатор дилхиралликлар содир бўлади. Аслида қадимий манбалар мисолида қуриб ўтганимиздек, ожизалар ҳеч маҳал норизоликда кузатилмаганлар. «Куръони Карим»даги мана бу оят ҳам худди шу хусусидадир: «Агар бир хотинни қўйиб, бошқа хотинга уйланмоқчи бўлсангизлар, аввалгисига саноксиз молу дунёни (махр қилиб) берган бўлсангиз-да, ундан бирор нарсани қайтариб олмангизлар!! Уни бухтон ва очик гўноҳ билан ола-сизми?» (Нисо сураси, 20-оят). Ҳа, ажралиш унинг нохушликлари ҳар қандай, ҳатто тошбағир кимсаларни ҳам совуқ хаёлларга буркайди. Шу тўфайли бу мавзуда ёзишни ҳам ҳар доим хоҳлайвермайсиз. Афсуски, бу тушунчалар ҳозирга келиб қупчиликнинг бош қотирадиган мавзусига айланди...

Ҳа, биз мазкур мақолада нафақа ундиришнинг қонундаги ҳолатлари хусусида тухталмадик. Фақат мавзуга маънавий-руҳий жиҳатдан ёндошдик, холос.

Зеро, масалани бу жиҳатдан ойдинлаштириш ҳам фойдалан ҳоли эмас. Оила — муқаддас. Уни асрамоқ хусусида ҳар биримиз фикрламоғимиз лозим.

Қобилбек КАРИМБЕКОВ,
Мухаммаджон АҲМЕДОВ

Хотира

Шавкат РАҲМОН

ТУРКИЙЛАР

Қилчип ташлади беклар ниҳоят,
бослади тулпорлар,
туғлар сурони,
урҳога ўрганган тилларда оят,
туркийлар таниди комил худони.
Қилчлар занглади...

фалокат хушёр,
туркийлар қувватин берди ерларга.
Ҳийлагар дўстлардай яқинлашди ёв,
комиллик қидирган жасур эрларга.
Илвасин йиғитлар,
бобир йиғитлар,
Саждага бош қўйди ёвга терс

қараб,
гуллари емириб йиғлади итлар,
буюк бошни кесди қилч ярақлаб.
Туркда бош қолмади...
қолмади довлар,
хотин-халаж қолди мотам

кўтариб,
«бизга тик қарама» — буюрди
ёвлар,
ёвларга терс қараб яшади бари.

Таланди самовий тулпор уюри,
талаиди зарлар,
зеру забари,

терс қараб ўлинг, деб ёвлар буюрди,
ёвларга терс қараб жон берди бари.
Лаҳадга кирдилар ўзларин қарғаб,
қолмади арабий,
туркий хатлари,
туғингиз, деди ёв, тесқари қараб,
ёвларга терс қараб туғилди бари.

Туғилди,
туғилди,
туғилди қулар,
қирқиди қирқилган — имдодга

муҳтож,
ёвларга терс қараб итлардай хурар,
бир-бирига душман,
бир-биридан кож.

Жўмардлар қирилган Туронзаминда
дўзахий тажриба палласин кўрдим,
эш-шак суварти бор қай бир
қавмда,
қай бирида тўнғиз калласин

кўрдим.
Бу ҳолдан бувақлар бўғилиб ўлар,
қул Билол эзилиб йиғлар фалакда...
Ўзларин ёндирар борлиқдан тўйсан

бадахшон лаълидай асл малаклар.
Мўминлар беш бора Аллоҳни эслар
саждага бош қўйиб жаллод тошига,
ўғрилиб сал ортга қарайин деса.

бошига урарлар,
фақат бошига.
Борми эр йиғитлар,
борми эр қизлар,
борми гул бағрингда жўмард

нолалар,
борми бул туфроқда ўзлинган излаб,
осмону фалакка етган болалар.
Бор бўлса аларга етқариб қўйинг,
бир бошга бир ўлим демаган эрмас,
шаҳидлар ўлмайди,
бир қараб тўйинг,

ёвга терс қараган мусулмон эмас,
ёвга терс қараган мусулмон эмас,
ёвга терс қараган мусулмон эмас!!!

1985 йил

Кўнгил изҳори

АНГЛАШ ҲИССИ

Ҳар қандай комилликнинг мезони маънавият билан
улчанади. Маънавият эса шоир Абдулла Орипов айт-
гандай «узини ва узгаларни англашдан бошланади»
Бозор иқтисодиёти шароитида республикамизда
маънавий ва маърифий масалаларга эътиборнинг қара-
тилиши муҳим аҳамиятга эга. Шунинг алоҳида таъкид-
лаш керакки, ҳар қандай маърифатга илм олиш йули
билан эришилади. Илм эса китоб биландир.

... Кучадан утиб кетаётиб бир аёлнинг уз боласини
койнётганлигини эшитиб қолдим:
— Уқиб олим булармидинг?!
Тухтаб бир калима сўз айтдим:
— Олим булмасу одам булар!

Аёл менинг зиёлиларга хос одмигина кийимимга
бошдан оёқ разм солганча индамай уйига кириб кетди.
Дув қизарган бола ҳам кўчанинг нариги бошига қараб
чопқиллаб кетди.

Уйланиб қоламан. Ватанга меҳру-муҳаббат шаклан-
маган, маърифатнинг зиёсидан баҳраманд булмаган,
унинг кўнглига илиқлик олиб киргувчи тафтидан
эримаган, оламнинг сиру синоатидан воқиф булмаган
бундай инсонлар билишнинг нақадар қудратли муъжи-
заси борлигини ҳатто тасаввур ҳам қилолмайди.

Зулхумор ТОЖИЕВА,
Фаргона Давлат университети,
Ўзбек филологияси факултети,
3-курс талабаси

Олис-олисларда...

Баланд тоғлар ортида, менга қадр-
дон бир гуша бор. Унда сарғиш сочла-
ри кўнгирак, юзларини дашт шамоли
қорайтирган, қулларидан атиру-ифор
эмас, даланнинг ҳиди келадиган бир
қиз яшайди.

У — менинг синглим.

Бу қиз орзуларини юрагига сиғди-
ролмаган кезларида даласи томон югу-
ради, яшил майсазорга бош қўйиб,
тип-тиник самога тикилади, чечаклар-
га сирларини шивирлайди, момосидан
эшитган утиглари хаёлан такроллаб
қизаринади...

Мен синглимга узимча мактублар
битмоқ буламан ва биткиларимни дайди
шамоллар ихтиёрига тошираман. Се-
заман, у қиз кунузун иш билан банд,
кечқурунлари олма гуллари туқилаёт-
ган сувага утирганича ойнинг сругида
опасининг мактубини ўқишга туғина-
ди.

«Сенинг ун етти ёшингни олчалар
қийғос гуллаб турган бир боққа қийс-
лағум, — дея ёза бошлайман мен. — Бу

боғдан муаттар ҳаволар сочилади. Бу
боғнинг эрталарида Ҳайрату-Қувонч,
кундузларида Меҳру-Мурувват, тун-
ларида Иффату-Малоҳат яшайди. Боқ-
қа борар йул эса ҳатарли. Унда Га-
заб—Адоватнинг, Фиску-Фасоднинг,
Нафратнинг макони бор. Сен бу йул-
дан юриб эмас, учиб утигил, менинг
азиз синглимаман. Айт, фаришталар
сени қанотларига кутариб утсинлар...

Мен уша боғда булганман.
Ушанда... нафис олча гуллари соч-
ларимга кўнар, сунг оёқларим остига
тукиларди. Вужудим хушбўй ислар-
дан сармаст, руҳим само узра учиб
юрарди. Юрак шунчалик бегубор, шун-
чалик беташвиш эдики... тобора шу
гузал хилқатнинг бағрига сингишиб
борардим.

Бирдан... Шамол турди. Боғни-
нг шаффоф ҳаволарига чангу-ту-
зон епирилди. Балки, лаҳза утди,
балки йил утди, мен узимни бош-
қа бир дунёда кўрдим. Бунда ҳаёт
деганлари узоқ тунлар орзу қилган
каби эмас, мутлақо узгача
эди. Бу ерда Муҳаббатнинг йўлла-
рида Хиёнат, Иффатнинг йўлла-
рида Нафрат, Меҳрнинг йўллари-
да эса Фасод қилич яланғочлаб
турарди! Мен умримнинг олтин
лаҳзаларини ана шу кураш майдон-
ида бой берайман. Гоҳ голиб-
ману, тоҳ мағлубман...

Энг покиза ҳаволардан нафас
олиб, энг қутлуг боғдан утиб
келатган менинг муниса синг-
лим. Мен сенга яшашни ургатмо-
гим шарт бу кун, курашни ургат-
могим шарт бу кун.

Сен Туннинг ёлгонларига уч-
ма, Газаб отларига минмагил, фа-
сод кучаларида юрма. Сен Меҳр-
га дуст бул, Иффатга сингил,
Салокатга ёр булгил. Кўнглинг-
нинг тиниқ осмонларида ҳар қуш-
ники учирма, зеро у осмонлар
мусаффолигича қолсин. Куза-
ринингнинг ёғдусини ҳар кимга-да

Биз баҳорни интизорлик билан кутар эдик. Гўе бу куркам
фасл сенга ҳам, менга ҳам битмас-туганмас БАХТ олиб келадиган-
гандек эди...

Баҳор келди... У бизга кутганимиздан ҳам зиела бир БАХТ —
дунёдаги энг боқира туйғу, яъни МУҲАББАТни ҳадя этди.
Унинг бағрида узимизни-да унутиб янайд бошладик. Шўх
жилгаларга жур будиб қушиқлар куйладик, капалаклар билан
бирга гулдан гулга қўниб уйнадик. Аммо бир кун...

Ёз келди... Сен висолнинг қайноқ кучоғида эриб, мен эса
ҳижроннинг мислсиз отапида куйиб яшадик. Висолнинг таф-
тидан орзуларинг кукка буй чўзди, ҳижрон ути эса менинг орзу
чечакларимни султиб, қуритиб кетди...

Атрофта сокинлик баҳш этиб куз ҳам келди... Сен уз орзула-
ринингнинг ҳосилидан баҳраманд бўлаётган бир пайтда менинг
йўлларимни поймол этилган ҳисларнинг ҳазони қоплади. Ди-

БОЙЧЕЧАК

(қатра)

лингда олсини юзаган турналарнинг сехрли оҳанги янграган
чоғида менинг курагим маёус ёмғирларнинг мунгли қушигини
куйлади...

Қиш келди... Сенинг йўлларинг оппоқ поёндозларга буркан-
ди. Менинг ҳисларим эса кафанларга уралди. Қиш даричангни
гуллар билан безатди, менинг дилдан панох тошган сунгити
умидни эса узининг совуқ чангалга ила маҳв этмоққа уринди.
Бироқ энди барчаси ортда қолди...

Бир кун дилмадиги умид бойчечакка айланади. Қорларни
эриб чиқиб, кукка буй чўзди. У Заминга яна баҳорни етаклаб
келди. Шунда барча каби сен ҳам унга пешвоз чиқасан ва
баҳорнинг элчиси булган ул чечакга таъзим қиласан. «Яна баҳор
келди!» — дейсан шодланиб. Лекин уша вақтда баҳорни дилим-
даги умид туйғуси олиб келганини ҳис эта олармикансан?!

... Сен кафтингда авайлаб гутиб турган бойчечакнинг дилим-
даги умиддан дунёга келганини хаёлингга ҳам келтирмайсан.
Сенинг наздингда булган ҳам бошқа фасллар каби табиат қону-
нига буйсунади. Лекин бундай эса...Аслида инсон дилдаги
умидлар бойчечакка айланиб қайта юз очгандагина баҳор Замин-
ни уз чечакларига буркайди.

Маъруф ТОШПУЛАТОВ

ЁЗИЛМАГАН МАКТУБ

(ўн етти ёшли қизларга)

сочмагил, билгилки ҳамма ҳам ёғдунинг
кадрига ставермас. Сузларингнинг
болини ҳар кимга тутаверма, болнинг
таъмини ҳаммаям билаверма. Ишқи-
ннинг чирогини ҳар кўнгилда еқма-
гил, ҳар ким унинг тафтини англай
билмас...

Сен Тонгни кутиб яша, умид қуш-
лари тонгда келадилар. Сен Кундуз-
ларни кут, инсонлар қалбини у з
тарозусида улчаб турар. Сен Тунни-да
кут, тун кўнгишлар соққисидир, бил-
гилки ҳар қандай ёлгонлар бу соққил-
лар маконини ёриб утолмас...

Мактуб ниҳоялайди. Мен синглим-
нинг серюлдуз самога тикилиб, хаёлга
чумиб турган ҳолатини тасаввур-
лайман.

Сунг узим ҳам хаёлга толаман. Ҳаёт
деганлари не узи? Агар рост булса, биз
қайта-қайта дунёга келётган бу кўҳна
оламнинг тилсимлари қайда? Нега
инсонлар орасида баъзан узингтни тан-
ҳо сезасан? Кудуқ олдида туриб, сувга
зор булган каби... Нега инсонлар ора-
сида юриб, меҳру-мурувватга интиқ
яшайсан?! Нега? Ёки қанчалик куп
яшаб, куп билганинг сайин яшаш
шунчалар қийинлашади, деганлари ро-
стми?!

Бехиётёр ортимга боқаман. Унда
абдий қолиб кетган олчазор боғни,
унинг мусаффо ҳаволарини соғина-
ман. «Болаликнинг бегубор хотирала-
ри билан яшаш ҳам лаззат», дейман уз-
узимга. Шунда... Олисларда — менга
қадрдон булган гушада яшаётган, кўн-
гли кўнглимга туташ қизни эс-
лайман, унга хаёлан мактублар биттим
келаверади.

«Ёзганларимни ўқиб, сенга не де-
моқ булганимни уқингми, менинг
азиз сингилгинам» дея бошланади бу
мактуб...

Гулчехра ЖАМИЛОВА

Абду Фаиш ЖУМА олган сурат

АЛДАМЧИ ИШОНЧ

Кўзудаги акс

Аёл — бу сўз жаранглаши билан кўз олдимизда гуддан-да нафис, жаннат болаларининг хушбўй ифориши эслатувчи поэтик бир хилкат пайдо бўлади. Аёли бор хонадон фаршталли, пурлидир. У босган қадамлар ўрнида поклик, боқираллик чечаклари унади. Шу боис ҳам Ҳадиси Шарифда «Жаннат оналар оёғи остидадир» дея тақаллуф қилинади. Аёлининг ширин лутфи, поэтик табассуми, ҳождули боқиши олдига ҳикмат соҳиблари, шоирлар қалами лол.

Бироқ биз аёллар кейинги пайтда ўзимизга ортиқча ишончи юборайтибмиз шекилли. Бу алдамчи ишонч эса Шарқ аёлини ўзига мутлоқ ярашмаган даражада кўрс қилиб юборайтибгандай. Мен ўзим гувоҳ бўлган учинчи воқеага суяниб, бу сингаларимни айтишман. Лаптофали аёлларимиз, эҳтимол менадан ранжислар. Бироқ...

БИРИНЧИ ВОҚЕА

Метродан чиқдим шу шиб автобус бекатига утдим. Бекатда чиройли кийинган жувон икки йигит билан суҳбатлашарди. Унинг қаттиқ-қаттиқ гапирини кулоғимга чалиниб, ўзгалар сирининг ихтиёрсиз гувоҳига айналдим:

— Менга қаранг, — дерди у қул силкитиб, — ким билан иш қилаётганини биладимми ўзи. Мен билан ҳазиллашмасин. Нақ оёғини осмондан қилиб юбориш қўлимдан келади. Эртагаёқ оёғини ерга теккизмай олиб келинг. Эркалигини онасига қилсин. Менга эмас.

Эркалардан бири пастрок

оҳангда нимадир деди.
— Ис, осон буптида. Негатуйга ухшаб орқага... — аёл баттар тутатди кетди.

Аёлнинг енида норгул йигитлар еп боладай шалвираб туришарди. Аёл енига келиб тухтаган машинага чиқаркан, охириги буйруқни берди:

— Гап шу, йигитнинг хуроци, акашонингизга айтиб қуйинг, 24 соат ичида тошириқни бажармас экан, иссиқ жойимдан айрилдим деб ҳисоблайверсин. Яхши билади, мен битта гапирман.

У машина эшигини жаҳл билан ёшаркан, йигитлар қўллари куксида жим хайрлашди.

ИККИНЧИ ВОҚЕА

Рузгорга у-бу харид қилиш учун бозор айлаиб юрардим. Юз тузилишлари аллақайси киноолдузи эслатидиган аёл енида дебихтёр тухтаб қолдим. Аёл узум-анжир сотарди. Шу чоқ нонвой йигитча келди, аравачасини унинг пештахтаси рупарасида тухтади.

— Хой сутак, шу билан учинчи марта менинг тумшугим тагига суқилиясан. Тезроқ қорангни учир, савдони улдирасан. Узум сулиб қолади.

— Нега бақирасиз, бозор битта сизникими, — буш келмади йигитча. — Узумни худди узининг боғингизда стиштирганайди гапирасиза?

— Ҳа, бозор меники, пештахтани бозоркомдан сотиб олган-

ман. Э, нега гап қилиясан. Кимсан ўзи, ҳезалак. Қўлингдан келсан сен ҳам узум сот. Қани йуқолчи қузимдан. Сен ҳам менга ухшаб 4 та болани отасиз боққанингда биларлинг, — аёл дағдага билан пештахтани айлаиб утиб, аравачани тегиб юборди. Иккита нон учиб ерга тушди.

Нонвой аёлни қалаштириб сукди. Уларни муросага келтиратганлардан бирининг гапи кулогимга чалинди.

— Бунақа хотинга эр бўлиш ҳам осонмас. Айтишди-ку, бозор қурган эчкидан қурқ, деб.

УЧИНЧИ ВОҚЕА

Қўшимиз Марзияхон боғчада тарбиячи, турмуш уртоғи Расулжон меҳнат муаллими эди.

— Вақтида маош ололмаямиз. Топганимиз қорнимиздан ортмайпти. Бунақада қачон ўйғимизни битирамизу қачон сандиққа ул-бул ташлайман, — кейинги лайдларда Марзияхон тез-тез шу гапни такрорлайдиган бўлиб қолди.

Бир куни эшитсам, у холаси билан хорижга кетибди. Пулни ҳам холаси берибди. Кейин у тез-тез хорижга борадиган бўлиб қолди. Келтирган нарсаларини уйдан кутарасига олиб кетадиган харидор топди. Аввал ўзи, кейинроқ Расулжон ҳам ишни йигиттириди. Марзияхоннинг айтишича, хорижга бориш аёллар учун осонроқ экан. Шу боис Расулжон уйда қолиб, бо-

ларлар тарбияси, уй-рузгор ишлари билан шугулланадиган бўлди. Тугри, уларнинг турмуши сезиларли даражада яхшиланди. Биринчи йил иморатнинг чала ишларини тула қўлдан чиқартиришди.

Бир куни уларнинг дарвозаси олдида турган яп-янги «Нессия»га қузим тушди.

— Муборак бўлсин, янги олдингизми? — дедим Расулжонга.

— Раҳмат, бутун, ҳозир. Хотин акамиз олиб бердилар, — оғзи кулоғида тиржайиб деди Расулжон.

— Даласи, ваннага сув тулдиринг дегандим, қасқда юрибсиз, — норози тунгилаб ичкаридан чиқиб келди Марзия. — Уртоғ-

ларим айтувдия, ҳали машинани сндан яхши куриб қолади, деб. Қаранг, шунақа булса, бир қунда сотвораман. Биласиз, менга бунақа иш чўтмас.

— Ҳозир, хотин ака, ҳозир, — Расулжон шошилиб уйга югурди.

— Яхши қилибсиз машина олиб, — дедим Марзия билан сурашиб.

— Ҳа, икки-уч йилдан буен эзлиб кетди, эрим бояқиш. Уйда утириб қолди. Кунгли уксимасин дедим. Умуман, менинг ишимда машина керак.

Мен уларни танимай қолдим. Назаримда, эру хотиннинг урни алмашиб қолгандай эди...

Муҳаббат ҲАМИДОВА

— Ойим бозордан қачон чиқаркан?

БОЛАЛАРИМГА НАФАҚА ОЛОМАЙМИАН?

Салом ҳурматли «Оила ва жамият» редакцияси ходимлари!

Мен, 6 нафар 16 ешгача бўлган болаларнинг онасиман. 1997 йили Президентимиз Инсон манфаатлари йили, деб эълон қилди. Ҳукуматимиз соғлом авлод учун қанчалик ғамхўрлик қилаётти. Ҳаммамизга аён. Мана 1996 йил 10 декабрдан Вазирлар Маҳкамасининг «Болали оилаларни ижтимоий қўллаб-қувватлашни қучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори чиқиб 1997 йил 1 январдан бошлаб янги нафақа тайинлаш белги-ланди.

Мен шу болаларимга бериладиган нафақани 1997 йил 1 июлгача олдим. Лекин 1 июлдан бошлаб нафақа бериш тухтатилди. Бизларнинг болаларга нафақа тайинловчи идоралар уртача ойлик даромадни ҳар бир оила аъзоси учун 600 сумдан эмас — 437 сумдан ҳисоблагани тўғрисида шундай бўлди. Бу туманимиздаги болаларга нафақа тайинловчи идоралар ишми ёки ҳамма жойда шундаймикан? Агар менинг оила даромадини уртача 600 сум ҳисоблаганларида болаларимга нафақа олган булар эдим. Лекин 437 сумдан ҳисоблаганлари учун ҳар бир оиламиз аъзосига 473 сумдан тугри келди.

Бизлар яшаётган туман даштли худуд бўлиб оқар сувларимиз йуқ. Сувни бўлоқдан ичамиз. Экин экиб ҳосил оломаймиз. Шунинг учун кунимиз фақат ҳукумат томонидан бериладиган ойлик маошга ва болаларимиз нафақасига қолган. Узим еп боламга қараш учун 900 сум оламан. Эримнинг ойлиги 2400 сум бўлиб ҳар куни туман марказига ишга бериб келиш учун ойига 1000 сумини харажат қилаётти. Болалар нафақаси ҳам бизларга катта ердан эди.

Мен болаларимга нафақа олишим мумкинми? Шу масалага ойдишлик киритишда ердан берсангизлар.

Н. ШАРОПОВА,

Навоий вилояти, Нурота тумани, Деҳбанд қишлоғи

Нуржоннинг ширин тили чиқиб оламни танигандек атрофга тийрак қушлари билан боқа бошлаганда ундан сурашди.

— Кимни яхши қурасан?

— Ойимни, — деди у онасини кучоқлаб. Нуржон учун она бағридек кенг ва тинч ер йўқдек.

Йиллар утди. Нуржон отасининг елкасида ултириб кетаётганда сурашди.

— Кимни яхши қурасан?

— Отамни, отам-чи, ҳеч кимдан қурқмайдилар.

Нуржон отасининг елкасида бутун оламнинг ташвиш ва қурқинчларини сезмагандек кетар эди.

МУҲАББАТ НИМА?

да.

Йиллар утди. Нуржон мактабга бориб ҳарф таниди, саводли бўлди. Кейин эса мўйлови сабза уриб раста ҳам бўлди. Ундан сурашди.

— Кимни яхши қурасан?

Нуржон индамади, аммо, унинг қалбида оламни бузгандек бўлиб севган қизининг номи янгарар эди. Нуржон севганига уйланди ва фарзанд курди. Уғлини тиззасида уйнайти ултирганида ундан сурашди.

— Кимни севасан?

— Фарзанддан ҳам ширин жон борми олама, — деб углини кучди.

Уруш бошланди. Нуржон йиғлаб кузатаётган онасини, мункиллаб қолган отасини, олам кузига қоронгу қуриниб кетган севиқли ёрини ва унга талпиниб турган фарзандини ташлаб вагонга қу-

тарилди. Ундан яна сурашди:

— Кимни севасан?

— Ватанимни, халқимни, унинг эркинлигини, — деган овоз унинг қимтилган лабидан ҳайқирик билан чиқиб келди.

«Қирқ йил қиргин бўлса ажали етган улади», дейдилар, Нуржон урушдан омон қайтди. Йиллар утди, уруш яралари тuzалгандек бўлиб бола-чақалари ҳам кўпайишиб борарди. Шунда сурашди:

— Кимни севасан?

Нур ота жилмайиб қуйди-да:

— Тинчлик, осойишталикни

— деди.

Нур ота Нур бобо бўлди. Қа-

риб тушакда ётиб қолди. Уни зиёрат қилгани уғил ва қизлари, неваралари келишиб жимгина атрофида ултиришар эдилар. Биргина невараси даврада югуриб бобосининг олдига борар, унинг кург бермаганига ҳайрон бўлиб яна чўшираб югурар экан, ундан сурашди:

— Кимни севасан?

Нур бобонинг юзида изтиробли жилмайиш пайдо бўлиб, шодон югурган неварасига қараб:

— Ҳаётни, яшашни севаман,

— деб жавоб берди.

Муҳаббат эҳтироси, куч ва қуввати инсон қалбида эмас, балки оламда, табиатда мавжуддир. Исбот талаб қиласиз, ҳақсиз, лекин мен ҳам сизга қарши савол қўяман. Муҳаббатнинг узи нима?

А. ЮНУСОВ

Акс-садо

ДИЛИДА ЎЎҚ ЭКАН

Рузноманинг 31-монидаги «Балогат бекати»ни ўқиб чиқдим. Унда толиб Улугбекнинг 2 киши билан юриш айбми?— деган саволи мени таажжублантирди. Унга шундай дегим келди.

Ҳурматли Толиб! Ҳаётингиз жуда бой ва сермазун экан. Шу ширин ҳаёт огушида қанот қоққан орзуларни айтмайсизми? Ниятингиз ҳаётни енгил босиб утиш, дилингизда заррача уйлаш йуқ. Чунки талабалик олтин даврда. Майли, толиблик насибангиз экан, лекин даврлардан бир эсдалик деб Тошкентда вақтинча никоҳдан утиб яшаш шартми?

Шу орада шариятни ҳам эслабсиз. Бу яхшику-я, лекин шариятда никоҳга енгил қараб бўлмайди.

Видлони пок одам, муҳаббатда вафоли бўлади ва унга эришиш йўлида ҳар қандай тусиқлардан утади, шайтоннинг қули бўлиб қолишдан сақланишни худодан илтижо қилади.

Гуландом СУЛТОНОВА,
Бухоро Давлат дорилфунуни талабаси

Азиз ва меҳрибон падари бузрукворимиз Султонбой РАХМАТУЛЛАЕВ!

Биз Сизни улуг айемингиз—қутулуг ешингиз билан муборакбод этамиз. Оқ-оппоқ орзулар сизни уз қанотида юксакларга кутарсин, курганлар ҳавас қиладиган бахтиёр инсон бўлиб юришингизга тилакдошмиз. Бахт-саодат, шоду хуррамлик ва камолот Сизга ҳамisha ҳамроҳ бўлсин. Оллоҳ сиздан еруг ва нури кулларини аямасин. 7 фарзанд ва 20 набирангизнинг бахтига доимо соғ бўлинг.

Кенжа фарзандингиз Рўзимат, набираларингиз Муножат, Маҳлиё

Хуррамлик МАҲФУЗАХОН!

Сизни кутлуг 27 ешингиз билан чин дилдан табриклаймиз! Оллоҳ Сизга узоқ умр, ишларингизга ривож берсин.

Аслиддин Бекбаев, қизларингиз Наргиза ва Дилдора

Хуррамлик ва Азиз АҚБАРОВА Мамлакатхон Раҳматовна!

Сизни 20 август—таваллуд топган кунингиз билан чин юракдан самимий табриклайман. Сизга худо-таолодан узоқ умр, келгуси ишларингизда, оилангизда бахтдан тахт тилайман!

**Дўстларингиз номидан Отабек,
Пискент шахри.**

Хуррамлик Бобди ШАШАНОВ!

Кутлуг 43 ешингиз билан табриклаймиз. Сизга Оллоҳдан сиҳат-саломатлик, узоқ умр тилаймиз.

Рафиқангиз ва фарзандларингиз

ХУРМАТЛИ ТАҲРИРИЯТ!

Инсон қувончу дардларига шерик, яхши-ёмон ишларида суянч булгувчи яқин кишидан айрилса, танг аҳволда қоларкан. Менинг турмуш уртоғим утган йили автомобил ҳалокати туфайли оламдан куз юмди, 4 фарзандимиз билан мени ташлаб дорулбақога кетди. Раҳматли жаннати аёл эди.

Сизларга минг истиҳола билан ушбу хатни ёзишимдан мақсад эса, фарзандларимнинг қузига боқиб она меҳрига ташналикни сезяпман. Шунинг учун 30-40 ёшлардаги одобли, оқила, уйим-жойим дейдиган, болаларимга оналик меҳрини бера оладиган аёл билан ҳастимни боғласам, дейман.

Ҳозир ешим 41 да. Олий маълумотта эгаман. Битта рўзгорни бекам-куст тебратишга бемалол қурбим етади. Фақат ана шу рўзгорим оқила бекага муҳтож.

М.ШЕРОВ,

**Қорақалпоғистон Республикаси,
Тўрткўл шахри, Навоий кўчаси, 42-уй**

Зарчава. Унда кучли тозалаш хусусияти бор. Зарчаванинг шираси кузни уткирлаштириб қорачидаги катаракта ва оқни кетказишга жуда фойда қилади.

Итузум суви билан гаргара қилинса тиш милкидаги шишлар йуқолади. Ширасини кузга сурма қилиб қуйилса, қуриш қувватини оширади.

Мойчечак мяни кучли қилади, совуқдан булган бош оғригини йуқотади. Сийдикни ҳайдайди ва тошни чиқаради.

Тоғ райҳони қуририлганини асал билан қушиб қонталаш, кукарган жойга суртилса кетказади.

Шолғом, гушт билан қушиб қайнатилган шолғом сийдикни ҳайдайди, шаҳвоний қувватни оширади.

Мурч. Агар дориларга қушиб истеъмол қилинса йуталга ва кукрак оғриқларига жуда фойда қилади. Асал билан қушиб танглайга суртилса, томоқ оғригини тезда тазатади, улкани тазалайди. Ёғ билан қушиб суртилса, эт увишишга фойда қилади.

«Саломатлик сандиги»дан

• Чақалоқларга юлдузларни кўрсатиб турилса, катта бўлганда узокни кўзлаб иш юритадиган, фикрлайдиган бўлади.

• Тумов учун энг зўр дори исирик тутунидир. Чигирткани қуришти талқон қилиб истеъмол қилинса, сийдик тугилиши ва томишига даводир. Ковунда темир моддаси сутга нисбатан 17

БИЛИБ ҚҲЙГАН ЯХШИ

• баробар кўпдир. У буйрак ва қовуқдаги тошларни ҳайдаш хусусиятига ҳам эга.

• Куйидаги нарсалар одамнинг доимо соғ-саломат юришига сабаб бўлади: кам ейиш, кам гапириш, кам ухлаш, кам ишрат қилиш, ўзини ёқимли нарсалар билан муаттар қилиб юриш ва тез-тез ҳаммомга бориш.

• Куйидаги нарсалар одамларнинг саломатлигига зарар қилади, умрини қисқартиради ва обрўсини тўқади: бировларни масҳара қилиш, уйдаги сувнинг устини очик қолдириш, уй ичида ўргимчак инларининг осилиб туришига йўл қўйиш, кийим-кечакнинг йиртигини ва тугмасини кийилган ҳолда тикиш, ювилган юз-кўлни либос этаги билан артиш, тирноқни тиш билан қисқартириш.

Абдулаҳад АБДУЛЛАЕВ тайёрлади,
Ёзёвон тумани

«ИНВАЙТ-ПРИЗ»НИНГ БИРИНЧИ ЮТУҚЛАРИ ҲЙНАЛДИ

15 август кун Олой бозорининг Марказий павилонида «Инвайт-Приз» уйинининг биринчи ютуқлари ўйналди. Ушбу воқеага қизиқиш катта бўлди. Сабаби, уша кун 500 та соврин ўйналди, улар орасида энг катта ютуқ — «Нексия» автомобили ҳам бор эди. Ҳар бир совриннинг номи ёзилган капсулани лототрондан томошабинларнинг куз унгида ешига қизча олиб бериб турди. Иккинчи қизча эса бошқа лототрондан уйин қатнашчисининг рақами ёзилган капсулани оларди. Сунг тираж комиссияси компютердан ютуқ чиққан шу рақам кимга тегишли эканини дарҳол эълон қилиб борди. Шу тариқа катта ютуқлардан бири — «Сега» русумли компютерда уйин приставкаси тошкентлик Р. Шерманбоевга насиб этгани маълум бўлди. Янгийўллик О. Цой «Хитачи» чангюткичи, Сирғали туманида истиқомат қилувчи И. Лушан эса «Шарп» совуткичи соҳиби бўлишди. Биринчи уйиннинг бошқа иштирокчилари орасидан «Жи-Ви-Си» телевизор ва магнитофони, чангюткичлар, тоғда юришга мулжалланган велосипедлар, ошхона комбайни, «Филипс» дазмоли, роликли конкиларнинг соҳиблари ҳам маълум бўлди. Буларнинг бари йирик совринлар эди, албатта. Лекин ҳамма бош соврин — «Нексия» кимга насиб этишини орзиқиб кутарди. Олиб борувчи томошабинлар сабр-бардошини синагандек уйин иштирокчисининг қайд қилинган рақамини бирин-кетин санай бошлади: нол, етти, нол ва яна нол. 700-рақам этаси оппоқ автомобилда уйига кетадиган бўлди. Лекин ана шу бахтли инсон ким экан? Компютер бу рақам

билан тошкентлик Муқаддас Хужаева руйхатга олинганини маълум қилди.

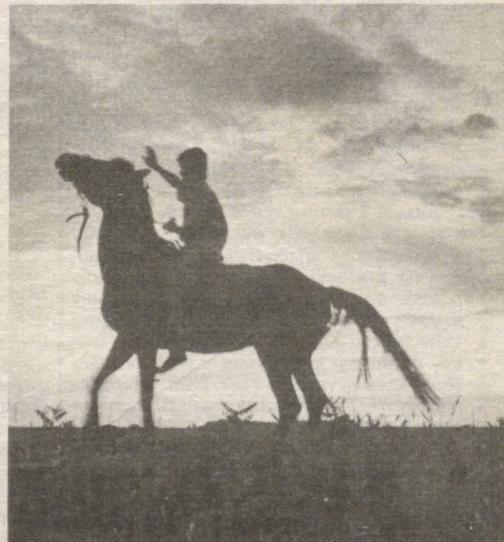
Биринчи уйиннинг яна 485 иштирокчиси турли совринларни олади. Уларга фирма рамзи туширилган майкалар, турли рангдаги бейсболкалар, «Элис» ва «Инвайт+» ичимликларининг яхлит туркумлари топширилади. Натияжада уларда иккинчи уйинда бошқа катта совринларни ютиш борасида жуда яхши имкониятлар юзага келади. Иккинчи уйин 25 сентябрда ўтказилади. Унда яна «Нексия» автомобили, телевизорлар, совуткичлар, чангюткичлар, велосипедлар, роликли конкилар, дазмолар, видеопроставкалар ва бошқа ютуқлар ўйналади. Уйин шarti аввалгича қолади: «Элис» ёки «Инвайт+» ичимликларидан бушаган унта пакетни Тошкентдаги Бошпочтампта юбориш ёхуд Олой бозоридagi Марказий павилонга олиб келиб топшириш даркор. Бундай ҳар бир конверт руйхатга олингандан сунг компютерга киритилади ва «Инвайт-Приз»нинг иккинчи уйинида иштирок этади.

Албатта, газетамиз укувчиларининг қувчилиги бу уйинда қатнашган ва улар биринчи уйин натижаларини билишни исташади. Ташкилотчиларнинг бизга маълум қилишларича, уйин якунлари «Постда» ва «На посту» газеталарининг 22 август сонидa тулиқ босилади. Ютуқларни қандай олиш тўғрисидаги ахборотни Тошкентда 77-17-46 ҳамда 77-80-12 рақамли телефонлар орқали олишингиз мумкин.

**Мебел
йпғаман.
Тел:
46.30.03.**

АЗИЗ ТОШКЕНТЛИКЛАР ВА ПОЙТАХТИМИЗ МЕҲМОНЛАРИ!

«Оила ва жамият» таҳририяти сизларга яна бир қулайлик яратди. Энди табрик, «Оила» эълони, хусусий эълон ва билдирувларингизни газетамизда чоп эттириш учун овоза бўлиб таҳририятимизга келишингиз шарт эмас. Шаҳримизнинг марказий қисмидаги барча дуконларда «Оила ва жамият» учун эълонлар қабул қилинмоқда. Бунинг учун истаган газета дуконидан «Эълонлар варақаси» олиб, эълонингиз матнини аниқ ва чиройли қилиб ёзиб топширсангиз кифоя, у сиз истаган муддатда газетамизда чоп этилади.

Осмонларни қучгим келади